

A MŰSZAKI EGYETEMI KÖNYVTÁRAK NEMZETKÖZI SZÖVETSÉGE ÉS MŰKÖDÉSE

Zsidai József

Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára

Az IATUL /International Association of Technical University Libraries = Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége/ alapítására a göteborgi E.HEMLIN, az IFLA /International Federation of Library Associations = Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége/ 1953.évi bécsi és az 1954.évi zágrábi kongresszusán tett indítványt. HEMLIN erőfeszítései nyomán az IFLA 1955.évi brüsszeli kongresszusa engedélyt, hozzájárulását adta az IATUL működésének elindításához. A szervezet ettől az időtől kezdve az IFLA speciális szakosztályaként önálló életet él, de szorosan kapcsolódik az IFLA programjaihoz és feladataihoz. Az első elnök E. HEMLIN volt, aki ezt a tisztséget 1962-ig töltötte be, s őt a holland L.J.van der WOLK követte, aki 1966-ban az amerikai James D.MACK-nek adta át az elnöki tisztséget. E.HEMLIN az IATUL megalapításával és az alapok lerakásával elévülhetetlen érdemeket szerzett, ennek elismeréseként az IATUL elnöksége 1965-ben - az alapítás 10.évfordulóján - tiszteletbeli tagként választotta be az elnökségbe. Ma nyugodalomban, visszavonultan él Göteborgban.

A szervezet munkája L.J.van der WOLK elnöksége alatt terebélyesedett ki. Munkálkodása nyomán a tagok száma rohamosan emelkedett. Az IATUL programot adott és feladatokat tűzött ki; erőteljes törekvés indult el konkrét célok megközelítésére, s nem eredménytelenül. Ugyancsak az ő kezdeményezései készítették az elnökséget arra, hogy érdeklődéssel forduljon a szocialista országok műszaki egyetemi könyvtárainak munkája felé. A világszerte ismert, kitűnő delfti szakember konstruktív gondolatai, személyének jelenléte az IATUL munkájában ma is érzékelhető. Az elnökségnek szintén tiszteletbeli tagja.

Az IATUL-nak, az 1967 májusában kiadott hivatalos jegyzéke szerint 30 országból 96 tagja volt. Ezen belül 26 nyugati ország 89 és 4 szocialista ország 7 taggal iratkozott fel a listára. A szocialista országok közül Csehszlovákia 1, az NDK 3, Magyarország 2 és Jugoszlávia 1 könyvtárral képviselteti magát a szervezet munkájában. A legtöbb tagot az USA delegálta, számszerint 22-t, őt követi Anglia 19, az NSZK 9 és Japán 4 résztvevővel. A Szovjetunió nem tagja a szervezetnek.

Az IATUL munkáját hat tagu elnökség irányítja:

- elnök: James D.MACK igazgató
Lehigh University Library
USA Pennsylvania, Bethlehem
- titkár: Clifford CURRIE igazgató
Lyon Playfair Library Imperial College of Science
and Technology
Anglia, London
- pénztáros: Paul KAEGBEIN igazgató
Universitätsbibliothek der Technischen Universität
Nyugat-Berlin
- tagok: Ernesto G.GIETZ igazgató
Library and Technical Information Centre
Faculty of Buenos Aires
Argentina, Buenos Aires
- D.POGGENDORF igazgató
Bibliothek der Technischen Hochschule Fridericiana
NSZK, Karlsruhe
- ZSIDAI József igazgató
Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára
Magyarország, Miskolc

Az elnökségi tagok /ideértve a titkárt is/ mandátuma négy évre szól, melynek meghosszabbítását az alapszabály tiltja. A folyó évben a pénztárosi tisztelet a svéd K.E.H.TIGERSCHÖLD /Chalmers Tekniska Högskolas Bibliotek = Chalmers Műszaki Főiskolai Könyvtár, Göteborg/ tölti be.

Az elnökség összetételét illetően meg kell említeni, hogy szocialista ország képviselője első ízben 1967.január 1-től foglal helyet a szervezet vezető testületében. Az elnökség összejöveteleit félévenként tartja, más-más országban. Az ülések időpontja és helye az IFLA kongresszusaihoz is igazodik, és ha lehetséges, azokkal egyezik. A legfőbb vezető szerv háromévenként nagyszabású munkaértekezletté bővül, amelyet Triennial Working Party-nak neveznek. A munkaértekezlet a szervezet működésével, munka- és ügyvitelével kapcsolatos szokásos és aktuális témák megbeszélésén túl egy jelentős, - a szervezet egészét érintő, esetleg annak keretein túlmutató - probléma alapos megtárgyalására ad alkalmat: az ez évi haifai konferencia, sorrendben a harmadik, "A fejlődő országok műszaki egyetemi könyvtárainak nyújtandó segítség kérdése" c. témához kötötte munkáját. A soronlévő elnökségi ülések helye és időpontja a következő: 1967. nyarán Torontóban /egyidőben az IFLA kongresszussal/; 1968. őszén az NSZK-beli Frankfurt-ban /egyidőben az IFLA kongresszussal/; 1969. tavaszán előreláthatóan Miskolcon stb.

AZ IATUL FELADATAI, MUNKÁJA ÉS MŰKÖDÉSE

A szervezet feladatait, célkitűzéseit a 15 pontra terjedő, 1965.decemberében kibocsátott alapszabály rögzíti. Az alapszabály szerint legfőbb feladata a műszaki egyetemi könyvtárak együttműködése és a tagkönyvtárak teljesítőkéességének fokozása. Ezen túlmenően részletesen kidolgozott program körvonalazza az IATUL teendőit.

Az "együttműködés" alatt elsősorban az új korszerű munkamódszerek átadását és terjesztését kell érteni. Elsősorban a belső könyvtári munka korszerűsítéséről van szó, de az oktatásüggyel való kapcsolat, - pl. a szakirodalmi forrásismeretek oktatása - szintén idetartozik. A műszaki egyetemi könyvtáraknak az iparvállalatok igényeinek kielégítését kereső munkálkodása - érzésünk szerint - még megoldatlan téma, amely rövidesen napirendre kerül. A könyvtári munka korszerű módszereinek terjesztésén - az IATUL által képviselt felfogás és gyakorlat szerint - a könyvtári munka gépesítése és általában az információ gépi adattárolása és visszakeresése értendő. A könyvtár belső világát tekintve a technikai fejlesztés egyfelől az olvasóknak a hagyományos dokumentumokkal történő gyorsabb kiszolgálását célozza, másfelől magasszintű és differenciált reprográfiai technológiák kidolgozására és átadására irányul. E kettős törekvés bölcsője és erőssége az L.J. van der WOLK vezette delfti könyvtár. Az információ-tárolás és -visszakeresés gépi módszereit kereső érdeklődés merőben amerikai indítéku. Megjegyezzük, hogy a tagkönyvtárak többsége e témakör gyakorlati művelését ma még nem tudja vállalni. Összefoglalva megállapítható, hogy az IATUL tevékenységi körében a könyvtári munkával és az információk mozgásával kapcsolatos gépi technika és az idetartozó módszertani kérdések állanak az első helyen. Ezt bizonyítja az is, hogy nemrégiben, amikor az IATUL a könyvtári kutatómunka vizsgálatára és koordinálására kezdeményező javaslatot tett, akkor a kutatómunka tartalma és jellege - ugyancsak az IATUL szemlélete alapján - lényegében a tárgyalt technikai műveletekre szorított.

Az utóbbi egy-két évben a szervezet más jellegű, igen fontos témák tanulmányozását is programjába állította.

Említésre méltóak a következő szempontok és érlelődő gondolatok:

A jobb együttműködés és a szakirodalmi anyagok gyorsabb megszerzésének érdekében valamennyi tagkönyvtár igyekezzék a telexhálózatba bekapcsolódni;

a tagkönyvtárak között a könyvtárközi kölcsönzési igényekre adandó reprográfiai másolatok - bizonyos oldalszámig - térítésmentesek legyenek;

a szakirodalmi forrásismeretek egyetemi oktatását célzó törekvések és elgondolások egyesítése és kicserélése;

műszaki egyetemi tantervek cseréje a tagkönyvtárak között;

nemzeti keretekre terjedően a ritka, nehezen hozzáférhető, a kereskedelmi forgalmon kívüli dokumentumok kölcsönös beszerzésének előmozdítása;

könyvtári szakemberek cseréje a tagkönyvtárak között;

új és épülő könyvtárápuletek ismertetése a tagkönyvtárakkal stb.

Alkalomadtán a szervezet a tagkönyvtárak közvetlen érdekein túl is foglalkozik egy-egy szakkérdéssel. Ilyen volt pl. a már említett ezévi haifai Working Party, amely a fejlődő országok műszaki egyetemi könyvtárügyeire irányította a figyelmét.

Az IATUL jól dolgozó, konkrét eredményeket felmutató - immár négy világrész mintegy 100 egyetemi könyvtárára kiterjedő - hasznos szervezet. Az eredmények elérését segítő jellegzetes módszerek közül az alábbiakat emeljük ki:

a/ A hattagu elnökség intenzív, rendszeres munkája;

b/ kiküldött munkabizottságok aktivitása;

c/ a könyvtárigazgatók, ill. a tagkönyvtárak közötti személyes kapcsolatok és levelezések;

d/ az IATUL szerkesztésében megjelenő periodika /korábban a Newsletters, újabban a Proceedings/ érdemei;

/a szervezet életét, működését, híreit a krónika pontosságával követi/;

e/ a könyvtárigazgatók és a tagkönyvtárak neves szakembereinek tollából kikerülő módszertani, vagy a saját intézményt bemutató írásainak különlenyomatként u.n. Reprints-ként történő közzététele. Eddig 26 füzet jelent meg, köztük egy budapesti műszaki egyetemi könyvtár összeállításában;

f/ szakmai szemináriumok megrendezése. A soronlévő címe: "A könyvtári módszerek és a könyvtári technika második nemzetközi szemináriuma". Megrendezésére Delft város vállalkozott, időpontja: 1967.szeptember.

A MAGYARORSZÁGI IATUL TAGSÁG ÉS AZ EBBŐL SZÁRMAZÓ ELŐNYÖK

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára 1963-tól, a Nemzeti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc 1965-től tagja az IATUL-nak. Az elnökség mindkét intézmény munkáját kedvezően értékeli. E könyvtárak az elismerés szavait elsősorban az-

zal vitták ki, hogy az IATUL programjainak kialakításához rendszeresen kezdeményező és konstruktív gondolatokkal járulnak hozzá. Az egyes programpontok megvalósításában is tevékeny részt vállalnak. A budapesti könyvtár a könyvkereskedelmi forgalomba nem kerülő dokumentumok gyűjtésével kapcsolatos témakörben ért el komoly eredményeket és az IATUL kiadványsorozatában az audio-vizuális oktatás legfrissebb irodalmáról kitűnő bibliográfiát tett közzé. A miskolci könyvtár az összes tagkönyvtárra kiterjedően vállalta a tanterv- és programcsere megszervezését és - Kelet Európára szorítkozva - tanulmány készítését a szakirodalmi forrásismeretek egyetemi oktatásával kapcsolatos gyakorlatról. Könyvtáraink munkáját, eredményeit, fontosabb mozzanatait az IATUL szerkesztésében megjelenő periodikák terjedelmesebb írásokban és rövid hírközlésekben többször regisztrálták. Az elnökségi tagságnak magyar könyvtár részére történő odaitélése - feltehetően - a két könyvtár együttes munkálkodásának eredménye.

Az IATUL munkájában való aktív közreműködésünk két szempontból hasznos. Először: alkalom kínálkozik eredményeink nemzetközi propágálására; másodsor: saját fejlődésünket az IATUL tagság kedvezően befolyásolhatja.

A már említett haifai konferencián bebizonyosodott, hogy a tagkönyvtárak számában a nyugati államok többségét mutató 89:7 arány tarthatatlan. Tarthatatlan a Szovjetunió könyvtárainak távolmaradása is. A 30 ország könyvtárait átfogó rangos nemzetközi szervezet munkája ezért hézagos, de nem is lehet teljes mindaddig, amíg a szocialista országok elsősorban a Szovjetunió könyvtárai nem foglalják el az őket megillető helyeket. A közeledés meggyorsítására az IATUL vezetősége a magyar könyvtáraktól vár segítséget. Megítélésünk szerint a szervezet működését és gyakorlatát azért is tudnánk érdekeinknek megfelelően befolyásolni, mert itthoni munkánk - még kellően ki nem aknázott gazdag forrás. Olvasószolgálatunk számszerű adatai; a tájékoztató munka kiszélesítése; az egyetemi könyvtárhálózati elv megvalósítása; a szakirodalmi forrásismeretek oktatása; az iparhoz fűződő kapcsolatok bővítése; az egyetemi oktató- és kutatómunkához kötődő igen szerteágazó gyakorlat stb., mind olyan terület és olyan korszerű szemlélet vetülete, amelyben a nyugati könyvtárak többsége tőlünk messze elmaradt. Lényegében alig kell többet tennünk, minthogy a felsoroltakat és majd az újban kialakuló munkaterületek eredményeit publikáljuk. Ez nemzetközi síkon értékes, és túlhaladja az IATUL kereteit.

Az IATUL a következő években - várhatóan - erőfeszítéseket tesz majd a fejlődő országok műszaki egyetemi könyvtárainak megszervezésére, a könyvtári munka kialakítására. A FID ugyancsak külön bizottságot hívott életre a fejlődő országok műszaki könyvtárainak és a dokumentáció ügyének gondozására, melynek titkársága az OMKDK-ban működik. Az IATUL elnökségi tagsága és a FID magyarországi megbízatása közös gondolatok és erőfeszítések forrása lehet, amelynek eredményessége nemzetközi méreteket ölthet.

Az IATUL tagságból eredő előnyök: könyvtáraink korszerű technikai, gépi apparátusának megteremtéséhez a szervezet tagkönyvtá-

rainak gyakorlatából sok merithető. Adottságainknak és igényeinknek legjobban megfelelő gépek és műszerek kiválasztása könnyebbé válik és ezt megelőzheti a használattal kapcsolatos tapasztalatok átadása. Így elkerülhetjük a felesleges, esetleg haszontalan eszközök beszerzését. A nemzetközi telex-hálózatba történő belépésünk és a reprográfiai szolgáltatások díjmentessége esetén szakirodalmi anyagok megszerzését illetően egyszerű lehetőség áll előttünk. Az IATUL-tagság számunkra alighanem éppen itt termi meg legértékesebb gyümölcsét. Pénzügyi lehetőségeinknél fogva valamennyi külföldi műszaki és természettudományos szakirodalom megszerzése egyre nehezebbé válik. Meg kell állnunk a legjobb, a legfontosabb primár dokumentumok megvásárlásánál és meg kell elégednünk a többi kiadvány bibliográfiai és dokumentációs ellenőrzésének biztosításával. Nem kétséges, hogy a fejlődésnek ilyen iránya, ill. ilyen korlátai mellett IATUL-tagságunk révén a keresett külföldi, elsősorban a folyóiratcikk-irodalom zömét meg tudjuk szerezni. Élni kell az alkalommal és ez már nem kizárólagosan a műszaki egyetemi könyvtárak ügye, hanem megegyezik a tudományos kutatás egészének és az ipari termelés, a műszaki fejlesztés nagy részének érdekeivel. - Nem becsülhető le a könyvtári gyakorlat és ismeretanyag propagálását célzó IATUL törekvés sem. Erre más könyvtárak is felfigyelnetnének, mert sok hasznos dokumentumból tudnának meríteni. Az IATUL szemináriumokon való részvétel jelentőségét ugyancsak kiemeljük. Helyes törekvésnek itéljük, ha az OMKDK és a nagyobb ipari hálózatok központjai egy-egy szakembert elküldenek Delftbe, mert ott igen fontos, őket is érdeklő témák világszintű áttekintésére nyílik lehetőség. Ez azért is kívánatos volna, mert éppen a hazai műszaki egyetemi tagkönyvtárak - devizális nehézségek miatt - távolmaradásra kényszerülnek. Megemlítjük végül az IATUL egyéb rendezvényein való részvétel biztosításának szükségességét, két okból: igen neves szakemberekkel lehet találkozni és konzultálni a legaktuálisabb szakkérdésekről és mód nyílik a rendező ország műszaki könyvtári gyakorlatának és technikai felszereltségének helyszíni tanulmányozására.

Az IATUL-nak tagja lehet minden olyan műszaki egyetemi, ill. tudományegyetemi és főiskolai könyvtár, amely mérnökképzést folytat és a műszaki doktori cím adományozására jogosult. Tagdíj évi 20 dollár.

-o-o-o-

ZSIDAI, J.: The International Association of Technical University Libraries and its activities

The idea of the foundation of the IATUL /International Association of Technical University Libraries/ was first suggested in 1953. The Association started its activities in 1955 and, since then is as a special section of the IFLA /International Federation of Library Associations/. The post of the president was first filled in by E.HEMLIN /Sweden//1955-1962/ followed by L.J. van der WOLK /Netherlands//1962-1966/ and by J.D.MACK /USA//from 1966 on/. During the presidency of L.J. van der WOLK the activities of the Association started to expand. The IATUL is governed by a board constituted out of six members. The board meets twice a year and organizes every three years a so called Triennial Working Party which offers an opportunity to discuss matters of great importance and having public interest. In May 1967 membership of the IATUL amounted to 96 members from 30 countries.

The IATUL regards as its most important objective to establish cooperation between technical university libraries. The main points of its programme include the mechanization of library work, the techniques and technology of reprography and the storage and retrieval of information. The programme further envisages - among others - to establish a telex-network between the members to realize a free of charge or cheap interlibrary-loan system and reprography service, the incorporation of the training in special literature sources at the university level, the exchange of library experts.

The IATUL promotes the cooperation of its members, improves their contacts and realizes its programme by issuing circular letters, by publishing the Proceedings of the IATUL, by publishing studies by renowned experts and by organizing special seminars.

The membership in IATUL is for the Hungarian Technical University Libraries both important and advantageous. It offers an opportunity for international publication of their results and, in addition, the valuable achievements of other members may serve as a guide for future development.

Membership in IATUL can be obtained by libraries of technical universities, universities and technical high schools, which run engineering courses and have the right to confer the title of "Doctor of Technical Sciences".

T^TT

ЖИДАИ, И.: Международный союз технических университетских библиотек и его функции

Впервые Э. ХЕМЛИН /Швеция/ в 1953 году внес предложение об основании IATUL /International Association of Technical University Libraries = Международный союз технических университетских библиотек, т.е. МСТУБ/, эффективно деятельность его началась в 1955 году. С этого времени МСТУБ существует как самостоятельная специальная секция IFLA /International Federation of Library Associations = Международный союз библиотечных обществ, т.е. МСБО/. С 1955 по 1962 г. обязанности председателя исполнял Э. ХЕМЛИН /Швеция/, с 1962 по 1966 г. Л.И. ван дер ВОЛК /Голандия/ и с 1966 года Я.Д. МАК /США/. Деятельность организации особенно широко развернулась под председательством Л.И. ван дер ВОЛК.

Работой МСТУБ руководит президиум, состоящий из 6 членов. Заседание президиума проводится один раз в полугодие, а в каждые три года организуется конференция - "Triennial Working Party". Это позволяет обсуждать всеобщепригодные и важные вопросы.

В мае 1967 года МСТУБ насчитывал 96 членов из 30 стран.

МСТУБ считает своей важнейшей задачей сотрудничество библиотек технических университетов и повышение эффективности работы библиотек, входящих в состав союза. Во главе программы стоят: механизация библиотечной работы, техника и технология репрографии и проблемы хранения и поиска информации. Кроме этого, задачами МСТУБ являются установление связи по телексу между членами-библиотеками, осуществление дешевого или бесплатного межбиблиотечного абонемента и репрографического обслуживания; внедрение обучения в университетах знаниям о литературных источниках; обмен библиотечными специалистами и т.д.

МСТУБ способствует сотрудничеству библиотек, развитию связей и осуществлению намеченной программы циркулярами, опубликованием периодики "Proceedings", изданием трудов известных специалистов и организацией конференций.

Сотрудничество с МСТУБ является важным и выгодным для венгерских технических университетских библиотек потому, что это дает им возможность сообщать свои результаты в международном порядке, а также пользоваться в изобилии обширными результатами достижений членов МСТУБ для своего дальнейшего развития.

Членами МСТУБ могут быть библиотеки всех технических университетов и высших школ, дающих инженерное образование и имеющих право присваивать техническую докторскую /магистерскую/ степень.

&&

ZSIDAI, J.: Der Internationale Verband der Technischen Hochschul-Bibliotheken /IATUL/ und seine Tätigkeit

Die Gründung der IATUL /International Association of Technical University Libraries/ wurde zuerst in 1953 vorgeschlagen, die Tätigkeit der neuen Organisation wurde in 1955 aufgenommen. Die IATUL besteht seither als eine spezielle Sektion der IFLA /International Federation of Library Associations./ Als Präsidenten fungierten von 1955 bis 1962 E.HEMLIN /Schweden/, von 1962 bis 1966 L.J. van der WOLK /Holland/, seit 1966 J.D.MACK /USA/. Die Tätigkeit des Verbandes hat sich besonders unter der Leitung von L.J. van der WOLK entfaltet.

Die IATUL wird von dem aus sechs Mitgliedern bestehenden Präsidium geleitet, welches seine Sitzungen halbjährlich abhält. Alle drei Jahre findet eine sog. Triennial Working Party statt, an der die Behandlung wichtiger Fragen von allgemeinem Interesse ermöglicht wird. Im Mai 1967 die IATUL zählte 96 Mitglieder aus 30 Ländern.

Als Hauptaufgabe der IATUL wird die Kooperation zwischen den technischen Hochschul-Bibliotheken betrachtet. Die wichtigsten Programmpunkte sind: die Mechanisierung der Bibliotheksarbeit, die Technik und Technologie der Reprographie, sowie die Informationsspeicherung und die Informationrecherche. Weiterhin: Ausbau der Telexverbindung zwischen den Mitgliedern; Verwirklichung eines womöglichst kostenlosen oder billigen Fernleihverkehrs, sowie gegenseitigen reprographischer Dienstleistungen; das Bestreben die Kenntnisse über Quellen der Fachliteratur im Universitätsunterricht einzuliefern; der Austausch von Bibliothekaren usw.

Die IATUL fördert die Kooperation der Mitgliedsbibliotheken, die Weiterentwicklung ihrer Kontakte und die Realisierung des Programms durch die Ausgabe von Mitteilungen, durch die Publikation der Zeitschrift "Proceedings", durch Publikation von Arbeiten berühmter Fachleute und durch Organisation von Fachseminarien.

Für die ungarischen technischen Hochschulbibliotheken ist die IATUL-Mitgliedschaft deshalb wichtig und vorteilhaft, da sich dadurch für die internationale Publikation ihrer Ergebnisse Möglichkeiten bietet, und die mannigfaltigen Ergebnisse der Mitgliedern der IATUL gut verwertet werden können.

Mitglied der IATUL kann die Bibliothek jeder technischen Hochschule, oder einer solchen Universität oder Hochschule werden, welche Ingenieure ausbildet, und berechtigt ist den Dokortitel der Ingenieurwissenschaften zu verleihen.

X^XX